

SZEMLE

ANDREAS UNGARUS

DESCRIPCIO VICTORIAE BENEVENTI

(*A cura di Fulvio Delle Donne. Fonti per la storiadell'Italiamedievale. Antiquitates, 41. Istituto storico italiano per il Medio Evo, Roma, 2014. LIV, 142 [4] o. ISBN 9788898079155*)

A magyarországi szerző történeti műve I. Anjou Károly itáliai hódításáról, s annak is első döntő ütközetéről, a beneventói csatáról (1266. február 26) eddig is ismert volt. Az ütközetben Károly legyőzte II. Hohenstauf Frigyes fiának, Manfrédnak többek között szaracénokból is álló csapatait, és nagy lépést tett, hogy pápai támogatással végleg kiűzze a németeket Dél-Itáliából. Nem utolsó sorban Georg Waitz kiadásának és Bodor József magyar fordításának köszönhetően használtuk és idéztük eddig.¹ A római történeti intézet új forráskiadása mégis sok érdekességet hoz, annak ellenére, hogy a mű csak egy, XV. századi párizsi kéziratban maradt fenn.² A magyar irodalomtörténet a szerző magyar származása ellenére sem tekintette igazán a magyar irodalom részének, az itáliai forrásbőségben pedig a munka érthető okokból nem tudott nagyobb figyelmet kelteni.

A szerzőről sajnos csak annyit tudunk, amennyit a műben elárul magáról, az pedig nem sok. Eszerint ő maga a „boldog emlékezetű Béla, és István úr, magyar királyok egykori káplánja és familiárisa” volt. IV. Bélát már elhunytak, V. Istvánt a szöveg még élőnek mondja. Kézai itáliai utazásairól írva, Szűcs Jenő is valószínűsítette, hogy a szerző itáliai karrierje az Árpádok és Anjouk közötti házassági kapcsolatok előkészítéséhez kapcsolódik, s így a házasság évéhez, 1270-hez köthető.³ Ebből az is következik, hogy a csatáról utólag, mások értesülései alapján rajzol képet, de ennek ellenére a csata egyik legértékesebb forrásának tekintik mindmáig. Magyar szempontból a mű jelentőségét az adja, hogy igazolja, a magyar udvarban olyan nyelvi és stílusi tudással rendelkező klerikusok dolgoztak, akik, ha igény lett volna rá, nálunk is tudtak volna lovagi szellemű munkákat írni. Egyúttal e mű a legkorábbi magyar szerző által írott hadtörténeti munka, ha Rogerius *Siralmas énekét* is idevesszük, akkor a második. Kézai krónikájának fontos irodalmi párhuzama, nem különben néhány, éppen Kézainál is előforduló korabeli katonai kifejezés értelmezésében is segíthet (*equorum falleratorum*, cap. LIII). Páratlanul érdekes és hiteles, amikor a csata előtt a katonákat figyelmeztetik, hogy a németek páncéljainak réseibe pontos szűrással tudnak sikert elérni (cap. LXIV). Felvetették, hogy Küküllői János esetleg ismert művét, aminek a capuai hídra vonatkozó szöveghely alapján mi nem adnánk hitelt.⁴

A bevezető tanulmányban a rendkívül sokat publikáló szerző, az Università degli Studi della Basilicata professzora, Fulvio Delle Donne gondosan, mértéktartóan tekinti át a szerzőre vonatkozó, sokszor ingatag alapon nyugvó feltevéseket.⁵ A krónika datálását is alaposan körüljárja. Ennek során

¹ *Descriptio victoriae a Karolo Provinciae comite reportatae*. MGH. Scriptores 26. Hannover, 1882. 559–580. o. Andreas Ungarus krónikája Anjou Károly provencei gróf győzelmeiről. Temesvár, 1916. Újraközölve igen gyenge lábjegyzetekkel: A magyar középkor irodalma. Szerk. V. Kovács Sándor. Budapest, 1984. 65–115. o.

² Kulcsár Péter tévesen egynek veszi Andrea di Niccolo d'Ungheria-val, s így jelez egy második kéziratot is. *Kulcsár Péter: Inventarium de operibus litterariis ad res Hungaricae spectantibus ab initiis usque ad annum 1700*. Budapest, 2003. 24. o.

³ Szűcs Jenő: Társadalomelmélet, politikai teória és történelemszemlélet Kézai Simon Gesta Hungarorumában. 2. rész. *Századok*, 107. (1973) 823–878. o., itt 854. o.

⁴ Pogány-Balás Edit: Observations in connection with the antique prototype of the St. George sculpture of Marton and György Kozlovszári. *Acta historiae artium Academiae Scientiarum Hungaricae*, vol. 21 (1975) 333–358., itt 355–356. o.

⁵ Nevét megismerhették *Petrus de Vineae: Epistolae. Liber I* (epp. 17–25) Centro Europeo di Studi Normanni-Rubettino, 2014 szövegkiadása kapcsán is.

jelentőséghez jut Pierre d'Alencon, IX. Lajos ötödik fia, akinek a krónikát ajánlotta („domino suo”), s elhalálozási dátuma, ugyanis 1283. április 6-án Salernóban halt meg. (Szűcs Jenő még úgy tudta, hogy 1284-ben hunyt el.) Szerzőnk vele már 1270 végén személyesen találkozhatott és akár szolgálatába is léphetett, amikor az visszatért dél-itáliába a tuniszi kereszties hadjáratról. Forrásokkal is bizonyíthatóan 1271 elején tartózkodott Dél-Itáliában, s innen indult vissza Franciaországba, akit a magyar klerikus követhetett. Ráadásul szerzőnk Bartolomeo Pignatelli messinai érseket is élőnek mondja, aki pedig 1270 júniusában meghalt (Szűcs Jenő szerint 1272-ben). Mindez alapján a mű megírására is egy hosszabb időszakot javasol, 1270-től kezdődően.

Hosszabban foglalkozik a műnek Guillaume de Nangis krónikájához való viszonyával. A korábbi kiadással ellenében a 77. fejezet után a Waitz kiadásból és a magyar fordításból elhagyott következőket is kiadja, mivel befejezetlennek tekinti ugyan a művet, de ide tartozónak érzi azokat. Egyúttal arra is érdemes felfigyelni, hogy a régi fordítás fejezetszámaihoz képest az új kiadásban elcsúszások vannak, ami a hivatkozásokat meg fogja nehezíteni.

Az új kiadás nem kis előnye, hogy a forrásra vonatkozó újabb szakirodalomról is értesülünk, így Lidia Capo 1977-es tanulmányától Nemerkenyi Előd szócikkével bezárólag.⁶ A kiadás nem kis előnye, hogy Alberto Tamburrini kifogásolható színvonalú munkája után közreadja a krónika mértékadó olasz fordítását.⁷ A munka gondos jegyzetapparátusa is remélhetően bátorítást fog jelenteni egy új, modern magyar fordítás elkészítéséhez. Ugyanakkor a szerző előkészületben lévő szövegkiadásai közül érdemes odafigyelni a *Rerum Italicarum scriptores* sorozatban majdan megjelenő, magyar vonatkozásokban gazdag Domicus de Gravina, *Chronicon de rebus in Apulia gestis* című munkájára.

Veszprémy László

YOSSI MAUREY

MEDIEVAL MUSIC, LEGEND, AND THE CULT OF ST. MARTIN (THE LOCAL FOUNDATIONS OF A UNIVERSAL SAINT)

(Cambridge University Press, 2014. 298 o., \$110.00, ISBN 9781107060951)

A zenetörténész szerző, a Chicagói Egyetemen középkori egyházi zene témakörében PhD címet szerzett Yossi Maurey, 2008 óta a Jeruzsálemi Zsidó Egyetem Zenetudományi Tanszékének tanára. Könyvének központi szereplője Szent Márton, akinek Tours-i tiszteletét mutatja be liturgia- és zenetörténeti források alapján. Szent Márton jelentőségét a francia történelemben jól érzékelteti, hogy a Frank Királyság első keresztény királya, Klodvig Szent Márton védelmének tulajdonította győzelmét az ariánus vizigótok felett 507-ben (Tours-i Szent Gergely: *Historiae...*). Szent Márton köpenyének ereklyéjét a karoling királyok csatákban *palladium*ként hordozták. Capet Hugótól a Nagy Francia Forradalomig a francia királyok viselték a Tours-i Szent Márton templom apátja címet. A Tours-i Szt. Márton templom fontosságát jelzi, hogy a 813-ban tartott Châlons-i zsinat, Rómával egyenrangú zarándok úticélként jelölte meg a tours-i szent sírját. A „Szent Márton köpenyére” való esküvés elfogadott volt az igazságszolgáltatásban.

A szerző a bevezetésben felvázolja Tours város kialakulásának történetét a kezdetektől a XV. századig, bemutatva az egyházi központokat, és a világi erőviszonyokat. A Szent Márton alapította Marmoutier apátság vezetői közül kiemelkedik Alcuinus (apát: 796–804), Nagy Károly császár tanácsadója. Tours város folyamatos változásában vezető szerepet játszott a két egyházi központ: a Szent Márton-templom nyugaton és a Szent Mórnak, majd Szent Gatiennek (Tours első püspöke) szentelt székesegyház keleten; a két központot a Loire-ral párhuzamosan futó két út kötötte össze.

⁶ Lidia Capo: Da Andréa Ungaro a Guillaume de Nangis : un'ipotesi sui rapporti tra Carlo I d'Angiò e il regno di Francia. *Mélanges de l'École française*, 89. (1977) 811–888.o.; Andreas of Hungary. In: *Encyclopedia of the Medieval Chronicle*. Ed. Graeme Dunphy, vol. 1. Leiden, Boston, Brill, 2010. 38. o.

⁷ Descrizione della vittoria riportata da Carlo conte d'Angio. Cassino (FR), Ciolfi, 2010.